

С.Д. Панишко, О.Є. Златогорський, М.П. Вашета

ДОСЛІДЖЕННЯ НА ГОРОДИЩІ «ВАЛИ» У м. ВОЛОДИМИРІ-ВОЛИНСЬКОМУ

Цьогорічні роботи продовжували дослідження двох попередніх сезонів на ділянці розкопів I та II, а також нового розкопу III, що був закладений під східною ділянкою валу городища. Окрім цього, проводилося шурфування його території з метою встановлення наявності могил з масовими похованнями. Робота експедиції, як і раніше, проходила у двох напрямках: власне археологічних досліджень і ексгумаційних робіт.

Виявлена минулого року поховальна яма 1 розмірами 14×3 м у розкопі I не була досліджена повністю. Було розширено межі розкопу, в результаті чого виявлено її продовження розмірами 7×3 м та поховальну яму 2 розмірами 10×3 м. Жертви були поміщені в могили однією групою, скелетом на скелет, обличчям до землі, здебільшого на животі, інколи — на бік. Під час розстрілу люди стояли, повернувшись спиною до розстрільної команди. Страта проходила в декілька етапів. Цей метод розстрілів не можна називати «системою Єсельна», на яку посилаються польські колеги. Цей нацистський метод не передбачав страти у поховальній ямі. Його почали застосовувати лише наприкінці 1941 — на початку 1942 р. у Ризі, що хронологічно не відповідає володимирській страті. При похованих у ямі 1 виявлено знахідки, представлені фрагментами одягу, гудзики польського моряка, металеву кокарду з орлом з польського військового кашкету, золоті монети, сережки, металеві пряжки від ремнів, гудзики, бритву, застібки, жіночий гребінь. При жертвах, похованих у ямі 2, виявлено такі знахідки: фрагмент мундиру з польським військовим гудзиком, фрагмент польського поліцейського погону, фрагменти взуття, рештки шкіряного ремня з

пряжкою, військові польські гудзики, срібний кишеньковий годинник, пряжки, гребінці, запонка до волосся, зубна щітка, пластмасові прикраси.

Наявність у жертв не вилучених ременів, грошей, особистих речей дає підстави вважати, що це були не в'язні, а інтерновані особи. Наявність грошей дозволяє припустити, що вони використовувалися на роботах за межами в'язниці. Відсутність монет емісії 1941 р. та нацистського режиму виключають датування страти після 1940 — першої половини 1941 р. За висновками антропологів (О. Козак, Ю. Долженко), які брали участь в експедиції, жертви є поляками. Отже, швидше за все, виявлені поховальні ями — справа рук НКВС.

Додатково в 2012 р. у межах розкопів II і III було закладено розвідкові шурфи розмірами 5,5 × 4,5 м і 13 × 6 м відповідно, в яких також виявлено поховальну яму. Ексгумація не проводилася, поховання були законсервовані.

Власне археологічні дослідження, не зважаючи на їх обмежений характер, дали нову інформацію про проходження оборонної стіни мурованого замку Казимира Великого. Зафіксовано прямолінійність південного відрізка східної стіни замку, що у фортифікаційному будівництві XIV ст. було рідкісним явищем. У розкопі II на внутрішній поверхні стіни виявлено виступ, призначення якого поки що залишається не з'ясованим. Виявлено сліди розбирання замку в 1370 р.

Масові знахідки представлено керамічним матеріалом, фрагментами цегли, залізними гвіздками. Серед індивідуальних знахідок слід відзначити значну кількість різноманітних середньовічних монет, серед яких виділяються два так зв. «денарії Любарта», знахідки яких у культурному шарі конкретної пам'ятки чи не вперше надійно задокументовані. Також виявлено кам'яне ядро діаметром близько 18 см., астрагал у вигляді залитої свинцем кістки, плавильний тигель, наконечники стріл і арбалетні болти.

Рис. 1. Виступ стіни замку Казимира у кв. В-6. Вигляд із заходу